

دانشکده ادبیات

گروه فقه و حقوق اسلامی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته فقه و حقوق اسلامی

عنوان پایان نامه

حقوق متقابل بیمار و طبیب در فقه و حقوق موضوعه

استاد راهنما اول: دکتر سید مهدی صالحی

استاد راهنما دوم: دکتر سید مهدی قریشی

نگارش

پردیس ابراهیمی

مهر ۱۳۹۶

سپاسگزاری

از زحمات استادان گرامی آقای دکتر سید مهدی صالحی و آقای دکتر سید مهدی قریشی که در صبر و حوصله فراوان و با راهنمایی های دقیق، اینجانب را در طی این پژوهش یاری کردند و همچنین آقای دکتر رضا نیکخواه و آقای دکتر سلمان علیپور که داوری پایان نامه اینجانب را بر عهده دارند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

تقدیم به آنان که بسیار دوستشان دارم:

به پدرم تندیس تلاش، گذشت و مهربانی و مادرم دریای عشق و محبت که هرچه دارم از آنان است و قلبم همواره برایشان می‌تپد.

چکیده

رابطه بیمار و پزشک رابطه ای دو سویه است که هرکدام نسبت به دیگری دارای حقوق و تکالیفی هستند که در فقه و حقوق بسیار مطرح شده است، بیماران یکی از آسیب پذیرترین گروههای اجتماعی هستند که به دلیل بیماری توانایی معمول خود را از دست داده و نیازمند خدمات بهداشتی و درمانی اند. رعایت حقوق بیمار و توجه به او در راستای بهبود و معالجه، بیش از سایرین برعهده کادر درمانی خصوصاً پزشک است به همین دلیل رابطه بیمار و پزشک بسیار مورد توجه قرار گرفته است. هر بیمار بدون در نظر گرفتن سن و جنس، نژاد و دیگر تفاوتها از حق آگاهی، انتخاب، رازداری، حفظ حریم شخصی، مراقبت و درمان صحیح و حق اعتراض برخوردار است. این پایان نامه که به روش کتابخانه ایست در سه فصل جمع آوری شده و ابتدا مقدمه ذکر شده سپس در فصل اول کلیاتی راجع به حقوق، منشور حقوق بیمار، تعریف پزشکی و مسئولیت است و در فصل دوم حقوق و تکالیف بیماران مطرح شده. فصل سوم هم به مسئولیت و خطای پزشک که در نتیجه بی احتیاطی، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی است و علل رافع مسئولیت و در آخر هم به جرایم پزشکی پرداخته شده است. نهایت آنکه در قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ دایره ضمان پزشک محدود شده و نظریه فرض قصور و تقصیر پذیرفته شده یعنی پزشک هنگامی مسئول و مکلف به جبران خسارت وارده به بیمار شناخته می شود که تقصیر او به اثبات رسیده باشد، هرچند گرفتن براءت، مسئولیت را در فرض تقصیر منتفی نمی سازد اما شرایط اثبات تقصیر را دگرگون کرده و از این جهت اوضاع و احوال به نفع پزشک تغییر می کند

واژگان کلیدی: بیمار. طبیب. فقه و حقوق موضوعه. تقصیر. مسئولیت

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
بیان مسئله	۲
سابقه و ضرورت	۳
فرضیه	۴
اهداف	۴
کاربرد انجام تحقیق	۴
روش تحقیق	۴
روش و ابزار گرد آوری اطلاعات	۵
فصل اول: کلیات و مفاهیم	۶
سوگندنامه بقراط	۷
۱- ۱ گفتار اول : حق و حقوق:	۸
۱- ۱- ۱ تعریف حق	۸
۱- ۱- ۲ تعریف حقوق:	۸
۱- ۱- ۳ حقوق بیمار:	۹
۱- ۱- ۴ منشور حقوق بیمار	۱۲
۱- ۱- ۵ ارتقای منشور حقوق بیمار	۱۶
۲- ۱ گفتار دوم: بیماری و سلامتی	۱۷
۲- ۱- ۱ تعریف بیماری	۱۷
۲- ۱- ۲ انواع بیماری	۱۷
۲- ۱- ۳ حکمت بیماری:	۱۷
۲- ۱- ۴ تعریف سلامتی:	۱۸
۳- ۱ تعریف و پیشینه پزشکی	۱۹

- ۱-۳-۱ تعریف پزشکی: ۱۹
- ۱-۳-۲ پیشینه تاریخی پزشکی ۱۹
- ۱-۳-۳ پزشکی در دوران معاصر ۱۹
- ۱-۳-۴ پزشکی از دیدگاه اسلام ۲۰
- ۱-۳-۵ علم و تخصص در پزشکی ۲۱
- ۱-۳-۶ پزشکی در فقه اسلامی ۲۲
- ۱-۴-۱ تکلیف ۲۵
- ۱-۴-۲ تکلیف و انواع آن ۲۵
- ۱-۴-۳ مسئولیت اخلاقی ۲۵
- ۱-۴-۴ مسئولیت کیفری ۲۵
- ۱-۴-۵ مسئولیت انتظامی ۲۷
- ۱-۴-۶ مسئولیت مدنی ۲۷
- ۱-۴-۷-۱ مسئولیت مدنی و اخلاقی ۲۸
- ۱-۴-۷-۲ مسئولیت مدنی و کیفری ۲۹
- ۱-۴-۷-۳ مسئولیت مدنی قراردادی ۳۰
- ۱-۴-۷-۴ ضمان قهری یا مسئولیت غیر قراردادی: ۳۱
- ۱-۴-۶-۱ مبانی مسئولیت در فقه امامیه: ۳۲
- ۱-۴-۷-۴-۱ مصادیق مسئولیت در فقه امامیه ۳۳
- ۱-۵-۱ جرم ۳۶
- ۱-۵-۲ تعریف جرم: ۳۶
- ۱-۵-۳ انواع جرم: ۳۶
- ۱-۵-۴ ماهیت خدمات پزشکان ۳۷
- فصل دوم: حقوق و تکالیف بیمار ۳۸
- ۲-۱ گفتار اول: حقوق بیمار ۳۹
- ۲-۱-۱-۱ ارازداری و حفظ حریم خصوصی ۳۹

- ۲-۱-۲ حقیقت گویی: ۴۵
- ۲-۱-۳ استقلال رأی..... ۴۶
- ۲-۱-۴ حق داشتن آرامش..... ۴۶
- ۲-۱-۵ حق اعتراض و شکایت..... ۴۷
- ۲-۱-۶ حق برخورداری از مراقبت و درمان مناسب با کیفیت بالا..... ۴۷
- ۲-۱-۷ حقوق کودکان..... ۴۸
- ۲-۱-۸ حقوق بیماران بستری در آسایشگاه..... ۴۸
- ۲-۱-۹ حقوق بیماران روانی: ۴۸
- ۲-۲ تکالیف بیمار..... ۴۹
- فصل سوم: حقوق و تکالیف پزشک..... ۵۰
- ۳-۱ گفتار اول: تکالیف پزشک..... ۵۱
- ۳-۱-۱ مسئولیت پزشک..... ۵۱
- ۳-۱-۲ منابع اصلی قواعد مسئولیت جزایی پزشکی..... ۵۱
- ۳-۱-۲-۱ قانون:..... ۵۲
- ۳-۱-۲-۲ فتاوی معتبر فقهی :..... ۵۲
- ۳-۱-۲-۳ رویه قضایی :..... ۵۲
- ۳-۱-۳ منابع فرعی قواعد مسئولیت جزایی پزشک..... ۵۳
- ۳-۱-۴ مسئولیت پزشک در فقه..... ۵۴
- ۳-۱-۴-۱ مسئولیت پزشک در فقه اهل سنت:..... ۵۴
- ۳-۱-۴-۲ مسئولیت پزشک در فقه امامیه..... ۵۶
- ۳-۱-۴-۳ ضمان پزشک غیر حاذق (جاهل):..... ۵۶
- ۳-۱-۴-۳-۱-۲-۲ پزشک خطا کار و مقصر..... ۵۸
- ۳-۱-۴-۳-۲-۳ ضمان پزشک حاذق..... ۵۹
- ۱- آرای فقهای شیعه:..... ۵۹
- ۳-۱-۵ مسئولیت پزشک در قانون مجازات اسلامی سابق..... ۶۶

- ۳-۱-۶ مسئولیت پزشک در قانون مجازات اسلامی جدید: ۶۷
- ۳-۱-۷ نظریه تقصیر ۷۰
- ۳-۱-۸ مسئولیت مدنی و کیفری پزشک ۷۲
- ۳-۱-۸-۱ ماهیت مسئولیت کیفری پزشک ۷۳
- ۳-۱-۸-۱-۱ ماهیت حقوقی عقد معالجه : ۷۵
- ۳-۱-۸-۲ تعهد پزشک ۷۶
- ۳-۲ ارکان مسئولیت پزشک: تحقق خسارت. خطای پزشکی. اثبات رابطه سببیت. ۷۷
- ۳-۲-۱ تحقق خسارت: ۷۷
- ۳-۲-۲ خطای پزشکی: ۷۸
- ۳-۲-۲-۱ بی احتیاطی: ۷۹
- ۳-۲-۲-۲ بی مبالاتی: ۸۰
- ۳-۲-۲-۳ عدم مهارت ۸۲
- ۳-۲-۲-۳-۱ خطا در تشخیص: ۸۳
- ۳-۲-۲-۳-۲ خطا در فعل: ۸۳
- ۳-۲-۳-۴ عدم رعایت نظامات دولتی: ۸۴
- ۳-۲-۳ اثبات رابطه علیت: ۸۴
- ۳-۳ علل رافع مسئولیت : ۸۵
- ۳-۳-۱ رضایت بیمار با رعایت شرایط و احکام آن : ۸۶
- ۳-۳-۱=۳-۱ اهمیت کسب رضایت از بیمار: ۸۹
- ۳-۳-۱=۳-۲ رضایت مجنی علیه: ۹۱
- ۳-۳-۲ بی مبالاتی بیمار: ۹۲
- ۳-۳-۳ اضطرار: ۹۳
- ۳-۳-۴ وجود مصالح عام: ۹۳
- ۳-۳-۵ عمل جراحی یا طبی مشروع: ۹۴
- ۳-۳-۵-۱ جراحی زیبایی: ۹۵

- ۳-۳-۵-۲ موارد جواز جراحی زیبایی: ۹۶
- ۳-۳-۵-۳ موارد غیر مجاز جراح زیبایی: ۹۶
- ۳-۳-۵-۴ پیوند اعضا: ۹۷
- ۳-۳-۶ داشتن مجوز قانونی طبابت ۹۸
- ۳-۳-۷ حصول براءت از بیمار است..... ۹۸
- ۳-۳-۸ قاعده احسان:..... ۱۰۰
- ۳-۳-۹ آگاهی دادن به بیمار : ۱۰۱
- ۳-۳-۱۰ قصد درمان:..... ۱۰۲
- ۳-۳-۱۱ بدشانسی به هنگام درمان: ۱۰۲
- ۳-۴-۱ ارتکاب قتل عمدی: ۱۰۳
- ۳-۴-۲ اوتانازی: ۱۰۴
- ۳-۴-۳ سقط جنین: ۱۰۵
- ۳-۴-۴ شبیه سازی: ۱۰۶
- ۳-۴-۴ صدور گواهی خلاف واقع: ۱۰۷
- ۳-۴-۵ فریفتن بیمار: ۱۰۷
- ۳-۴-۶ زیرمیزی ۱۰۷
- ۳-۵-۵ گفتار پنجم: تخلفات انتظامی پزشکان ۱۰۹
- ۳-۵-۱ مفهوم تخلفات انتظامی ۱۰۹
- ۳-۵-۲ تفاوت جرایم پزشکی و تخلفات انتظامی پزشکان: ۱۱۰
- ۳-۵-۳ مجازاتهای انتظامی پزشکان ۱۱۱
- ۳-۵-۴ مصادیق تخلفات انتظامی: ۱۱۱
- ۳-۵-۵ شکایات پزشکان ۱۱۲
- ۳-۵-۶ اشتغال غیر قانونی پزشکی: ۱۱۳
- ۳-۶-۱ رابطه مالی پزشک و بیمار: ۱۱۷
- ۳-۷ نتیجه گیری: ۱۱۸

مقدمه

رشته های مختلف علوم پزشکی ، با، ارزنده ترین دارایی افراد یعنی سلامت جان و روان انسان در ارتباط هستند پس طبیعی است که در تمام تاریخ بشر از منزلت و شرافت ویژه ای برخوردار باشند، و از دیرباز به عنوان یک وظیفه مقدس به آنها نگریسته شود؛ و بر لزوم حرمت و قداست این حرفه توسط پزشکان تأکید گردیده است (نورمحمدی، ۱۳۹۰، ۱). در اسناد بین الملل و حقوق بشری حق بر سلامت انسان از زمره حقوق بنیادین بشری می باشد. از منظر نظام حقوق بشر و بین الملل ، احقاق این حق منوط به احترام دول به آن و فراهم آوردن تسهیلات بهداشتی و درمانی مناسب جهت بازیابی سلامت افراد بیمار می باشد. در عین حال این مسئله بسیار حایز اهمیت است که این نظام حقوقی تا چه حد به امنیت بیمار توجه می کند؟ ایمنی بیمار صرفاً منحصر به ارائه مراقبت های بهداشتی و پزشکی مناسب حین درمان نیست بلکه از لحظه ابتلای فرد به بیماری تا پایان مراحل درمان و همچنین پس از آن بیمار تمام ابعاد زندگی فردی، اجتماعی به عنوان یک شهروند باید از امنیت جسمی، روحی و اجتماعی برخوردار گردد و نظام حقوقی نمی تواند امنیت این افراد را به خصوص در زندگی اجتماعی و تعادل با اطرافیان (پزشک و مردم) نادیده بگیرد.

نظام حقوق ما پزشک را در صورت بروز خطاهایی نظیر بی احتیاطی، عدم مهارت، عدم رعایت نظامات پزشکی و ... مسئول می شناسد و به شرطی مسئولیت کیفری را متوجه پزشک می داند که بیمار بتواند قصور پزشک را ثابت نماید. حال این سؤال مطرح مطرح می شود که حمایتی بدین شکل از بیمار در برابر خطای پزشک کافی است و می تواند امنیت بیمار را حفظ نماید، که در اثر قصور پزشکان صدمه دیده و نه تنها سلامتی اش را به دست نیآورده بلکه دچار آسیب های بیشتری نیز گشته است در واقع اساس رابطه پزشک و بیمار اعتماد بیمار به پزشک است. حال چه بسا بیماران به خاطر مشاهده همین بی مبالاتی ها، بی احتیاطی ها ، عدم مهارت و یا به خاطر عدم آشنایی با پزشک و تیم پزشکی معالج حین درمان امتناع می کنند و یا با قبول ریسک خود را تحت درمان قرار می دهند که قبول این ریسک فشار روحی بسیاری را بر بیمار وارد می کند. پس در این موارد به چیزی بیش از جرم انگاری و در نظر گرفتن مسئولیت برای پزشک نیاز داریم (یاوری ۱۳۹۰: ۱۱۷، ۱۲۰).

بیان مسئله

حقوق:

لفظ حقوق در معانی مختلف به کار می‌رود از جمله حقوق جمع حق و حق در اصطلاح عبارت است از امتیازی که شخص در جامعه معین دارد. حقوق در این معنی به حقوق فردی تعبیر می‌شود. حقوق اصطلاحاً عبارت است از مجموعه قواعدی که تنظیم کننده و حاکم بر روابط اشخاص در جامعه می‌باشد حقوق در این مفهوم به حقوق ذاتی تعبیر می‌شود.

در فقه در مفهوم خاص، (حق) قدرت هر انسان برابر قانون بر انسان دیگر یا بر مال یا بر هر دو می‌باشد.

حقوق بیمار:

حقوق بیمار همان نیازهای جسمی، روانی، معنوی و اجتماعی مشروع و معقول وی در آن شرایط خاص است. معالجه کردن بیماران در طول تاریخ به پزشکان این اجازه را داده است که بتوانند در مورد خوب و بد بودن بیمار قضاوت کنند و تصمیم بگیرند. حقوق بیماران در واقع واکنشی به این شکل از اختیارات پزشکی در اجرای آزادی های فردی است. پذیرش حق داری بیماران نقطه عطفی در تاریخ اخلاق پزشکی در گذار از نگاه ترحم محورانه به رویکرد حق مدارانه نسبت به بیمار است. هر بیمار بدون در نظر گرفتن سن، جنس، رنگ، نژاد، مذاهب و دیگر تفاوت ها حق اطلاع، تصمیم گیری، امتناع، تکریم، احترام به ارزش های شخص و باورهای وی، رازداری، حفظ حریم شخص، دریافت مراقبت، درمان دقیق، مقاومت، اعتراض و دریافت خدمات حمایتی، مددکاری و ... را دارد. لازمه دستیابی به رضایتمندی بیماران رعایت حقوق بیمار است. امروزه علی رغم تلاش های پزشکان میزان نارضایتی و شکایت بیماران روبه افزایش نهاده است. عوارض ناشی از اقدامات پزشکی که منجر به دادخواهی بیماران شود تأثیر عمیق و جدی بر زندگی فرد بیمار داشته و تأثیر طولانی و نامطلوبی بر شغل و زندگی اجتماعی وی باقی می‌گذارد و حتی این امر سبب

اضطراب، افسردگی، استرس و انزوا طلبگی بیمار می شود. عدم رعایت حقوق بیمار می تواند موجب به مخاطره افتادن سلامتی و جان و امنیت بیماران گردد و در نهایت منجر به کاهش خدمات و مراقبت های مؤثر از بیمار گردد. حقوق پزشک:

رابطه پزشک و بیمار یک رابطه دو سویه مبتنی بر حقوق و تعهداتی است که تعهد اصلی پزشک ارائه درمان بیمار است. از سوی دیگر تعهد اصلی بیمار پرداخت اجرت یا تعهد به دادن اطلاعات است. بی شک تعامل منطقی صحیح در رابطه پزشک و بیمار مستلزم رعایت نکاتی است که توجه به آنها راهگشای مشکلات مربوط به حفظ حقوق بیماران و حفظ حرمت پزشکان است.

سؤالات اصلی:

۱- حقوق بیمار چیست؟

۲- حقوق پزشک چیست؟

سؤالات فرعی؟

۱- رابطه پزشک و بیمار در پرتوی اخلاق پزشکی چگونه باید باشد؟

۲- چه انتظاراتی از پزشکان می رود؟

سابقه و ضرورت

در هرکاری داشتن آگاهی یک ضرورت برای انجام درست آن است. به همان ترتیب نیز نا آگاهانه عمل کردن انسان را از هدف دورتر و حاصل کار او را بی فایده می سازد در مسئله مهمی مانند حقوق بیمار و پزشک به همین نحو است. بیماران به حقوق خود آشنا نیستند، منشور حقوق بیماران در قالب چند بند نگاشته شده ولی اجرایی شدن این منشور نیاز به مطالبه توسط مردم و نهادها دارد. تا زمانی که مردم به آگاهی حقوق شهروندی خود (که منشور حقوق بیماران هم زیر مجموعه ای از آن است) نرسند نمی توانند در سیستم تغییر ایجاد کنند. اطبا از امنیت شغلی کافی برخوردار

نیستند و ممکن است خلاهای قانونی باعث شود در بسیاری از موارد مورد محاکمه قرار گیرند. با توجه به بررسی های انجام شده تا به حال مقاله ای به عنوان حقوق متقابل بیمار و طیب انجام نشده و فقط موضوعاتی مشابه این عنوان وجود دارد.

فرضیه:

- ۱- رعایت حقوق بیمار باعث ارتقای کیفیت درمان می شود.
- ۲- رابطه حقوقی بیمار و پزشک به منزله عقدی است که میان آن دو منعقد گشته که واجد تکالیفی است که به مسئولیت تعبیر می شود.
- ۳- پزشک باید رازدار باشد اما این رازداری مطلق نیست.
- ۴- پزشک ضامن بیمار است اما با گرفتن براءت از دادن خسارت رهایی می یابد.

اهداف:

- ۱- بررسی مسئولیت پزشک.
- ۲- تصمیم گیری مناسب درمانی.
- ۳- افزایش میزان رضایتمندی پزشک و بیمار.
- ۴- آشنا کردن بیماران و پزشکان به حق خود.

کاربرد انجام تحقیق:

استفاده از نتایج تحقیق برای نهادهای قضاوتی مثل دادگاهها یا کمیسیون های سازمان نظام پزشکی به منظور اتخاذ تصمیمات و آرای شایسته.

روش تحقیق:

استفاده از نتایج تحقیق برای نهادهای قضاوتی مثل دادگاهها یا کمیسیون های سازمان نظام پزشکی به منظور اتخاذ تصمیمات و آرای شایسته.

استفاده کنندگان از نتیجه پایان نامه:

۱- استفاده و به کارگیری برای پزشکان که به ارائه خدمات درمانی می پردازند جهت شناخت هرچه بهتر حقوق و تکالیف خود.

۲- استفاده وکلای دادگستری جهت دفاع از حقوق استفاده کنندگان از خدمات درمانی.

روش و ابزار گرد آوری اطلاعات:

همانند اکثر مطالعات در حوزه حقوق ، کتابخانه ای، تحلیلی و توصیفی است. تلاش شده تا با استفاده از تمام منابع مرتبط با موضوع و منابع اینترنتی به تحقیق جامعی در این زمینه پرداخته شود.

فصل اول: کلیات و مفاهیم

سوگندنامه بقراط :

متنی است منسوب به بقراط پزشک یونان سده پنجم پیش از میلاد که دانش آموختن رشته پزشکی سوگند می خوردند به آن وفادار باشند در این سوگندنامه با شاهد گرفتن خدا به او قسم یاد می شود که نسبت به استاد و معلم نهایت قدردانی و از خودگذشتگی انجام شود. نهایت تلاش و تخصص در جهت کمک به بیماران و جلوگیری از آسیب به آنها به کار گرفته شود، به اتانازی و سقط جنین آنها کمک نشود و..... .

متن سوگندنامه

سوگند یاد می کنم به آپولوی پزشک به اسکولاپ به تندرستی و داروی شفا بخش همه دردها ، به همه خدایان و الهه ها و تا حدود توانایی و شعور خود این سوگند و پیمان را پا سدار می نمایم . کسی که هنر پزشکی به من آموخت چون پدر خود گرامی بدارم و او را در دارایی خود شریک دانم اگر خواستی داشته باشی برای او انجام دهم با فرزندان او چون برادران تنی خود رفتار کنم ، اگر فرزندان استاد بخواهند این هنر را بدون خرد و بدون تعهد بیاموزم به حکم فریضه در آموزش این دانش همه شیوه های تعلیم را به کار بندم. من این دانش و هنر را به فرزندان خود ، فرزندان استاد و شاگردان به شرطی که بر پایه قانون پزشکی این سوگند نامه را ادا نمایند و به پیمان خود وفادار باشند خواهم آموخت نه به کس دیگر. من رفتار و کرداری را پیش خواهم گرفت که با تمام توانایی جسمی و اندیشه های خود منافع بیمارانم را مورد توجه قرار دهم و از زیان و آسیب رساندن به آنان دوری کنم. اگر کسی داروی کشنده بخواهد به او ندهم و در مشاوره داروهای مرگزا از اظهار نظر خودداری کنم به بانوان باردار دارو و یا وسایلی که انگیزه افکندن جنین کردند ندهم همه زندگی و هنر پزشکی خود را در کمال خلوص و تقدس سپری سازم. دردمندی را که نیاز به جراحی دارد اگر در تخصص من نیست عمل نکنم و این کار را به کاردان آن رشته بسپارم.

به درون هر خانه ای روم خواستم درمان بیمار و یاری دردمندان باشد. از رفتار فریبنده و از دریافت رشوه دوری جویم . از گمراه کردن و فریب دادن زنان و مردان و بردگان و آزاد شدگان پرهیزم. آنچه که از مردم می بینم یا می شنوم به کار درمان مربوط باشد یا نباشد اگر او نخواهد فاش شود آن را یک راز پنداشته و به هیچ کس بازگو نکنم تا زمانی که

این سوکند را پاس دارم از زندگی و از هنر پزشکی خود بهره و شادی یابم و همیشه از احترام همگان برخوردار شوم و اگر از آن تخطی کنم سرانجام بد در انتظار من خواهد بود (ثابت به نقل از آموزگار. ۱۳۸۸. ص ۱۳).

۱-۱ گفتار اول : حق و حقوق:

۱-۱-۱-۱ تعریف حق

حق در معنای عمومی عبارت است از نوعی اختیار، توانایی و سلطه صاحب حق، مالک نوع خاصی از توانایی و اختیار است. به طور مثال اگر کسی حق مالکیت نسبت به یک خانه داشته باشد در واقع نسبت به خانه انواعی از اختیارات و توانایی ها را داراست. حق در درجه اول به انسان تعلق می گیرد اگرچه ممکن است موجوداتی غیر از انسان نیز صاحب حق شمرده شوند. بنابراین انسان نمی تواند نسبت به اشیاء حیوانات یا انسان های دیگر حق پیدا کند و هر حقی از طرف صاحب حق قابل اسقاط و قابل انتقال است (ره پیک، ۱۳۹۲: ۳۶).

۱-۱-۲ تعریف حقوق :

بدیهی ترین مفهومی که از حقوق داریم رعایت قواعد آن اجباری و ایجاد الزام می کند (کاتوزیان ۱۳۸۸ ج اول : ۱۰). حقوق ، مجموعه قواعد و مقرراتی که نظم اجتماعی را تأمین می کند (رضا نور بها : ۱۳۹۰: ۷) . حقوق هر جامعه مجموعه قوانین و مقرراتی است که در زمان معین بر جامعه حکومت می کند. بنابراین حقوق عبارت است از مقرراتی که روابط بین افراد باهم و روابط دولت را با دولتها و سازمانهای بین المللی تنظیم می نماید. روابط مزبور از مسائل ثابت و دائمی نبوده و با تحولات اجتماعی و پیشرفت و توسعه روابط ملل روز به روز گسترده تر و پیچیده تر می شود. افراد جامعه دارای روابط مختلفی از جمله مدنی با یکدیگر هستند. روابط تجاری و کار با دولت و روابط اداری و جزایی نیز از جمله این روابط هستند (گلدوزیان ، ۱۳۸۸ : ۱۳۸) .

بدیهی ترین تعریفی که از حقوق داریم اینست که رعایت قواعد آن اجباری است و ایجاد الزام می کند. مجموعه قواعدی که در زمان معین بر جامعه حکومت می کند حقوق نامیده می شود. قوانینی که از نظام جهان یا طبیعت انسان

ناشی می شود و آنچه را عدالت است، مشخص می کند. حقوق باید ضامن آزادی های فردی در برابر قدرت دولت باشد، یا حکومت را در برابر تجاوز افراد حمایت کند (کاتوزیان، ۱۳۸۸: ۸، ۹).

۱-۱-۳ حقوق بیمار:

حقوق بیمار یعنی ارزش قائل شدن برای بیمار به عنوان یک انسان و داشتن رفتار شایسته با او. از سال ۱۹۴۸ که اطلاعیه حقوق بشر به رسمیت شناخته شد، کرامت ذاتی انسانها و حقوق برابر آنها مورد توجه قرار گرفت. از اثرات این بازنگری توسعه حقوق بیماران به عنوان انسانهای دردمند مراجعه کننده به مراکز درمانی بود که پس از آن در اکثر کشورهای جهان منشور حقوق بیمار نوشته شد (عبد الملکی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۱۶).

حقوق بیمار بستگی به الزامات جامعه دارد و به عبارتی دیگر توسط دولت یا سایر مراجع حقوق عمومی یا خصوصی به مورد اجرا درآید تا امکانات لازم برای سلامتی آحاد جامعه فراهم آید. بیمار مانند هر انسان دیگری نیازهای حیاتی دارد. او به علت بیماری نمی تواند برخی از نیازهایش را به طور کامل تأمین کند و به کمک اطرافیان نیاز دارد. با آگاهی از نیازهای بیماران می توان آنها را بهتر شناخت و راههای مناسب تری برای کمک به این افراد انتخاب کرد. شناخت این نیازها چارچوب مفیدی برای ارائه خدمات لازم خواهد بود، در گذشته نقش بیمار، محرومیت از استقلال و قدرت تصمیم گیری بود و پزشک و دیگر افراد تیم بهداشتی _ درمانی باید برای او تصمیم گیری می کردند. و او نیز با اعتماد این تصمیم گیری ها را می پذیرد. پس حقوق بیمار همان بود که پزشک برای او تعیین می کرد. در حالی که در تعاریف جدید از حقوق بیمار تغییری اساسی در برداشت عمومی از نقش بیمار، مراقبت های بهداشتی و حیطه اختیارات و تصمیم گیری بیماران ایجاد شده است. به گونه ای که در حال حاضر برای حقوق بیماران منشوری تحت عنوان منشور (حقوق بیمار) تدارک دیده شده است. به هر شکل و با هر انتظار بیمار مرکز و محور کلیه فعالیت های تیم بهداشتی درمانی است و این مرکزیت می بایست در تمام فعالیت های این تیم به روشنی مورد توجه قرار گیرد. بنابراین گروه درمان باید درباره نیازها و چگونگی ارضای آنها، دانش و آگاهی کافی داشته باشند و موقعیت هایی را که سبب ارضای این نیازها می شود به خوبی بشناسند و در هنگام تأمین این نیازها، حقوق انسانی بیماران را رعایت